

своём обозначают эмпирический качественно-оценочный признак, способный к варьированию интенсивности, на шкале градации, соотнеся её со шкалой ценностной квалификации, т.е. сопоставлением предмета с избранным образцом; охарактеризовать получившиеся шкалы по признакам бинарности – унарности, симметричности – несимметричности, предельности – неопределенности. Так, например, лексемы, характеризующие лицо по состоянию кожного покрова, можно расположить на бинарной асимметричной (разное количество кванторов на полюсах) шкале имплицитной градации, на которой ноль обозначает некое усреднённое, несуществующее в реальности количество признака (*ни чистое, ни грязное*), а норму (общественно одобряемое состояние кожного покрова) обозначает одно из антонимичных прилагательных (относящееся к предельному полюсу). Приведём пример указанной шкалы в русском языке, в белорусском - аналогичная : *прыцавы́й (-5), прыцева́тый, угрева́тый (-4) грязный (-3), рябой, конопатый (-2), веснушчатый (-1) – чистый (+3)*.

ЯЗЫКОВОЕ И ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОЕ СВОЕОБРАЗИЕ УСТОЙЧИВЫХ СРАВНЕНИЙ В РУССКОМ, АНГЛИЙСКОМ И НЕМЕЦКОМ ЯЗЫКАХ

А. О. Долгова

Научный руководитель — д.филол.н., профессор *Н. Б. Мечковская*
Белорусский государственный университет

Целью работы является выявление своеобразия русских, английских и немецких устойчивых сравнений (далее УС) в свете языковых, лингвострановедческих и культурно-исторических данных.

Метод исследования состоял в раздельном анализе лексического состава и грамматических черт левых (исходных, тематических) и правых (эталонных, рематических) частей УС, а затем в выявлении основных групп мотивированных и немотивированных УС трех языков, что послужило основой для определения их языкового и лингвокультурологического своеобразия. Материал исследования составили 600 фразеологических оборотов (по 200 для каждого языка), извлеченных из «Фразеологического словаря русского языка» под редакцией А.И. Молоткова, «Англо-русского фразеологического словаря» А.В. Кунина и «Немецко-русского фразеологического словаря» Л.Э. Биновича и Н.Н. Гришина.

В УС трех языков используются национально-специфичные реалии: деньги, национальные праздники и национальные блюда: рус. *попадать (попасть, попасться, угодить) как кур во щи* 'в неожиданную беду, неприятность' (Млтк, 217).

Источниками образности русских, английских и немецких УС, в эталонной части которых представлена лексико-тематическая группа 'человек', являются исторические события, религия, литературные произведения и национально-специфичные представления народов.

В эталонных частях немецких УС, по сравнению с русскими и английскими, для характеристики внешности человека часто используются собирательные и абстрактные представления: нем. *dastehen (dasitzen, aussehen) wie ein Häufchen Unglück* (досл. 'стоять (сидеть, выглядеть) как кучка несчастья') 'иметь жалкий (или несчастный) вид, являть собой жалкое зрелище' (БинГр, 266).

Для эталонных частей немецких УС, в отличие от русских и английских, характерно наибольшее разнообразие лексики, обозначающей явления растительного мира.

В эталонных частях русских, английских и немецких УС для характеристики физических и эмоциональных действий и состояний людей и животных и черт характера человека используются обозначения людей, животных, растений, артефактов, сил и явлений окружающей природы, собирательных и абстрактных понятий.

Для русских и немецких УС, в отличие от английских, не характерно наличие многозначных оборотов, таких, как, например, англ. *as green as grass* (досл. 'зеленый как трава') 1. 'зеленый'; 2. 'очень неопытный' (Кун, 190). Английские и немецкие УС чаще, чем русские, основаны на игре слов, входящих в состав левых частей. Прием аллитерации и ассонанса наи-

более часто встречается в английских УС по сравнению с русскими и немецкими (*as green as grass*).

Языковое и лингвокультурологическое своеобразие русских, английских и немецких УС обусловлено различием структур данных языков и психологическими особенностями народов. Лингвокультурологическое своеобразие УС отражает своеобразие истории отдельного народа, его занятий, бытового уклада и духовных представлений.

ПРЫЁМЫ РЭАЛІЗАЦЫІ АСНОЎНЫХ ПРЫНЦЫПАЎ ПРАЦЫ НАД ІНТАНАЦЫЙНЫМ АСПЕКТАМ МАЎЛЕННЯ СТАРШАКЛАСНІКАЎ

А. П. Літвінава

Навуковы кіраўнік – к.пед.н., дацэнт *І. У. Таяноўская*
Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

У межах узмацнення камунікатыўна-дзеяснай арыентацыі навучання мове асаблівую ролю адыгрываюць тыя кірункі працы, якія садзейнічаюць ўдасканаленню ўспрымання і стварэння тэкстаў ва ўсёй паўнаце і канкрэтыцы іх увасаблення. На аптымізацыю прасадычнай абалонкі выказванняў школьнікаў разлічана абагульненне звестак пра інтанацыйныя сродкі маўлення, запланаванае згодна з праграмамі і падручнікамі па беларускай мове ў 10–11 кл. Далейшы разгляд асноўных канцэптualaльных падыходаў да засваення старшакласнікамі асаблівасцей маўленчай інтанацыі ва ўзаемасувязі з асобнымі тыпамі практыкаванняў грунтуецца на выніках навучальнага эксперыменту, які праводзіўся намі ў СШ № 4 г. Мінска.

Ажыццяўленне *прынцыпу комплекснага навучання інтанацыі праз адпрацоўку яе элементаў* накіроўваецца апрай на складанне логіка-структурнай схемы, што адлюстроўвае галоўныя інтанацыйныя сродкі. Паступальна ўжываюцца віды практыкаванняў, звязаныя з рознымі кампанентамі інтанацыі: прыдумванне сказаў, якія здольны змяніць сэнс у залежнасці ад пастаноўкі паўзы; чытанне фрагментаў, пабудаваных на фігуры градацыі, з дынамічным размеркаваннем сілы голасу; вымярэнне сярэдняга індывідуальнага тэмпу вымаўлення і яго карэкцыя пры дапамозе тэкстаў з разважальна-філасофскім сэнсам (запавольванне) альбо сюжэтна-прыгодніцкім зместам (паскарэнне); агучванне адной і той жа фразы-выгуку з рознай эмацыянальнай гамай пры працы над тонамі і інш. *Прынцып навучання інтанацыйнаму афармленню выказвання ў агульным кантэксце працы над тэхнікай маўлення* (дыханнем, якасцямі голасу, дыкцыяй) рэалізуецца, напрыклад, дзякуючы трэніровачнаму чытання вершаў з працяглай даўжынёй радка, арыентаваннаму на трэніроўку размеркаванага выдыху і дасягненне прыўзнятай, урачыстай афарбоўкі гучання, а таксама выкананню скарагаворак падчас працы над тэмпам маўлення і самастойнаму складанню вучнямі падобных міні-тэкстаў. *Прынцып узаемасувязі працы над інтанаваннем з граматычным аналізам маўленчага матэрыялу* прадугледжвае параўнальнае вызначэнне словазлучэнняў у адным і тым жа сказе з розным інтанацыйным падзелам, аналіз магчымых інтанацыйных контураў і сінтаксічных відаў выказванняў без знакаў прыпынку і г. д. Згодна з *прынцыпам спалучэння рацыянальна-лагічнага і эмацыянальна-псіхалагічнага бакоў у працы над інтанацыяй* практыкуецца падбор варыянтных адказаў на пытанні з рознай пастаноўкай лагічнага націску, мадэліраванне маўленчых сітуацый, пры якіх пэўныя выказванні выражаюць розныя пачуцці моўцы, і да т. п. *Прынцып працы над інтанацыйным афармленнем тэксту ў імпрэсіўным і экспрэсіўным аспектах* выконваецца у такіх заданнях, як, напрыклад, агучванне рэплік з мастацкіх твораў па аўтарскім рэмаркам з характарыстыкай іншымі вучнямі ўспрынятай інтанацыйнай танальнасці альбо чытанне прыказак у прапанаваных танальнасцях з іх кваліфікацыяй аднакласнікамі. Адпаведна *прынцыпу сувязі паміж удасканаленнем інтанацыйнага афармлення і заняткамі музычным мастацтвам* праводзіцца, у прыватнасці, праслухванне музычных твораў і параўнанне розных спявацкіх манер з прасадычнага пункту гледжання, чытанне адпаведных фрагментаў з дасягненнем пажаданых інтанацыйных якасцей, інтанаванне розных гукавысотных контураў у выглядзе меладэкламацыі. Варта вызначыць і *прынцып этыкетнай, выхаваўчай накіраванасці працы над інтанацыйнымі сродкамі маўлення*. Для рэалізацыі гэтага прынцыпу выкарыстоўваецца аналіз